

Langs de wegen.

Dien dag hebben wij, langs het front, een langen rit gedaan, over kronkelende, slechte wegen, te slecht nog om een pipegale over te kruien. Na den braak en de verpulvering van duizenden en duizenden hektaren grond was er een prachtige gelegenheid om steden, dorpen en banen naar de vereischten van den nieuwen tijd, in breede, rechte lijn aan te leggen. Het is onbegrijpelijk dat men zulks heeft verwaarloosd. Later zal men deze vergetelheid bitter beklagen.

't Ging aanvankelijk over Brielen naar Woesten. Overal zijn de dorpen hersteld. Ook Woesten. Ik houd van dit dorp want het is de geboorteplaats van mijn vriend Dokter H. Allaey. Ik moet U eerst zeggen dat hij een heerlijke en eerlijke kerel is, en een letterkundige van groote verdienste. Van kindsafaan scharrelde hij wat rond op het kerkhof, ontcijferde de opschriften en leerde op macabere manier de letters. De liefde voor de dooden en het verleden is hem bijgebleven, heeft zich in zijn groot harte vastgeklonken. Krijgt het er uit ! Niet noodig zal hij zeggen. Er is veel tegenstelling in de menschen. Ge zoudt zeggen dat iemand die zoo veel tusschen de grafzerken verkeerde 'n triestegaard moet zijn. Ge zijt er wel mee. Allaey is de verpersoonlijking van wat men noemt een humorist. Daarenboven een Vlaming gehouwen uit graniet. Hij was het toen, hij is het nu, hij zal het blijven door al het wee en de vreugde des levens. In zijn lachenden kop staan twee wonderbaar zoete, grijsblauwe oogen. Een zware vent, met een stap als een monument, zooals er zoovelen zijn ginder, bachten de Kuppe. Ik ken hem sedert lang. Hij werkte mede aan « Vlaamsch en Vrij ». Sinds is hij gegroeid en een heele baas geworden, zoo literair als wetenschappelijk. Zijn kunde vloog ver over de grenzen. Hij vestigde zich als tandarts te Antwerpen. Hier leerde ik hem persoonlijk kennen. Wat een vreugde elkander te ontmoeten, na zooveel jaren van samenvoelen. Hij is altijd, zooals trouwens alle kunstenaars, een zonderling geweest. Als hij iemand op zijn « lijdersstoel » te pakken heeft die hem te vriend is, of aan literatuur doet, of van uitheemsche en voornamelijk van West-Vlaamsche schrijvers veel afweet, en liefde voelt voor volk en taal, dan vergeet de literator den arts, vergeet cliënten en den voor hem zittenden zieke, die op verlossing van vele pijnen en kwalen wachtend is... Met een door niets te stuiten volubilitieit graaft hij uit den vloed zijner machtige hersens talrijke herinneringen op, scharrelt in den chaos van papier, boeken, tijdschriften een en ander interessants op,

spreekt over kunst en kunstenaars, over strijden en schrijven, over den tijd dat Vlaanderen in brand stond voor zijn eigendommelijkheid en zijn recht. Wat een onstuimig temperament. Welke groote liefde gaat van dezen man uit. Soms ook leest hij dan uit zijn jongste werk, vergeet daarbij dat zijn ontvangstkamer zich met ongeduldige zieken vult, vergeet den tijd, omgeving, zijn wetenschap ; zijn kunst voert hem mede op de spontane wegen der blijheid, zijn gedachten maken hem tot een gelukkig mensch, tot, plots opgeschrikt door 't herhaalde getrommel op de groote deur en het dringend geklop der maarte, hij zich weer in zijn kabinet voelt, den zieke verlost van zijn kwaal, hem een tot wederziens toewerpt en een flinke handdruk hem getuigt van 't geluk dat hem overstelpt.

Zoo de dokter verre van zijn geboortestreek bij de Sinjoren verblijft is zijn hart « t' Onzent » gebleven. Van jongsafaan had hij alles wat leefde en roerde in de gaten, vanaf den graaf, den pastor, den schaapherder, tot Clette, de tooverheks, toe, al de typen waaraan iets eigenaardigs is. En daarbij huizen, dieren, gebeurtenissen. Allaëys in zijn wonderbaar boek van « T'Onzent in 't Westland » dat den vijfjaarlijkschen prijs, uitgeschreven door den gouwraad van West-Vlaanderen, won, heeft zich veropenbaard als een schrijver van allereersten rang. Ieder hoofdstuk is af... Wanneer men het leest, wordt men echter overdonderd ! Er is bijna te veel moois ! En wat een geestdrift : Een klare bergstroom sleurt alles mede van de allerhoogste hoogte en zijn muziek en rythme zijn door niets te bedwingen. Wat een jeugd, wat een schoonheid... De geweldige muur van het Westland staat nu vol met typen. 't Is een reusachtige schilderij ! Een fresco van weelderige kleuren... En, anderzijds, wat een humor, wat een kinderlijke eenvoud, naast Rubensiaansche kracht en uitspattende kleuren... Wij hebben vele vertellers en poëten in West-Vlaanderen gehad : Gezelle, Verriest, Streuvels, De Gheldere, Huys, Van Hee, Leroy, Callebert, De Bo, Wolf, enz. enz. maar ik meen dat Herwin Eeckel, waaronder de dokter zich verschuilt, allen den baard afdoet in vertelkunst.«t'Onzent» is het epos van zijn dorp. Alles en allen wat te Woesten is gegroeid en heeft geleefd staan daar op een rij, hond en kat zijn niet vergeten, en Allaëys beziet hen men zijn literair doktersoog, van binnen en van buiten. Als scherp psycholoog ontziet hij niet ze te borstelen en te beschrijven met hun zwakheden, gebreken, deugden en alles wat er roert in en om hen. Zoo kennen we het uitzicht, krijgen wij een kijk in den ketel hunner grillen, betrachtungen, hun lasten, hun lach en hun schreien. Als een Westvlaming, een Zondagsch Westvlaming, boetseert Allaëys en hij klapt, hij vertelt, vertelt, vertelt, in één adem, in een stormwind, een orkaan, een tornado, voortvarend als een eerste jonkheid, als een schilder met het vermiljoen zijner roode kleur, als een beeldhouwer met den scherpen beitel waarmede

hij de stukken om zich heen klieft tot het marmer leeft in treffende gelijkenis, als een krater waaruit vuur en vlam en brandende assche vliegen, als een poëet zoo lief, teeder en soms zoo zacht weemoedig ; als een spuiter die garrewoordt en 't lief in 't leven en den lach voor het eerste en het beste neemt. Vlijmend en raak en steeds altijd ten gepaste, zoo is de kunst van Dr Allaëys. Daarenboven jongleert hij met een gloedvol Westvlaamsch, gooit de schoonste woorden te grabbelen met volle smeten. 't Is één jubel, één ongemeene schat ! Dit werk vol diepe zielsontleding is ingekleed met zooveel liefde en kunstvaardigheid dat het een blijvende getuigenis zal zijn van den rijkdom der Westvlaamsche taal.

Ondanks dit Vlaamschzijn in merg en in been, dit Vlaamsch denken en Vlaamsch voelen is hij een man, zooals Vermeylen, vijfen-dertig jaar geleden, van de Vlamingen droomde : Een Europeaan, een wereldburger. Dr Allaëys is door zijn wetenschap de gansche geleerde wereld door gekend, geëerd en gewaardeerd. Hij spreekt en schrijft een tiental levende talen. Een der beroemdste geleerden getuigde een tiental jaren geleden, van hem, dat hij een der grootste mondartsen van de gansche wereld is. De Italianen noemen hem «Illustre Flamingo». Toen hij te Buda-Pest, tijdens het internationaal congres, dat door zes duizend specialisten werd bijgewoond, voor de vuist een redevoering in de taal van Dante uitsprak, liep de leader der Italiaansche geneesheeren, prof. Rovida, op hem toe en kustte hem op beide wangen, uit geestdrift en uit bewondering : «Le baccio in nome de tutta l'Italia !» (Ik kus u namens gansch Italië).

Zijn kunst, zijn wetenschap en taalkennis, zijn onvermoeibare levenskracht en verbazende werkzaamheid brachten hem in de eerste en hoogste plaats in zijn vak.

Finland, Hongarije, Italië, Frankrijk, Engeland, de Vereenigde Staten huldigden hem, benoemden hem tot voorzitter of tot eerelid hunner academiën, enz..

Ik ga hier geen droge titels en data aanstippen, maar wil alleen aantoonen hetgeen Dr Allaëys in onze oogen verdienstelijk maakt naast de wetenschap van zijn medische kunst. En daarom wijzen wij vooral op zijn liefde voor ons land, voor zijn West-Vlaanderen, waarvan hij een kind is gebleven, voor zijn taal, die, goudrood in hem, met zijn kostbaar bloed al de uren van zijn leven met muziek vervult. Hij is een onzer beroemdste filologen. Het ontcijferen der grafschriften in zijn geboortekerkhof, was de intuïtieve aanleiding, de bron van zijn taalkundige liefde.

Hij was nog niet ten volle dertien jaar toen hij met Guido Gezelle correspondeerde, en volgens de getuigenis van onzen grooten dichter zelf, een der gevierdste medewerkers van «Loquela» werd. Als schoolknaap nog, wisselde hij met Gezelle honderden brieven, over de

beteekenis van gevonden woorden in het bijzonder, en folklore en woordenschat in het algemeen.

Rodenbach had de West-Vlaamsche jeugd in laaie gezet. In de warmte van die vlammen gedijsde onze Allaey's. Hij was te Poperinghe in het college, en streed den strijd der Blauwvoeten mede. Met Gezelle moest hij in het geheim schrijven, 't Vlaamsch was uit den booze. Peis ne keer ! Eigen taal, eigen voeling, eigen waarde, loochenen. Waar en wanneer is ooit een volk ter wereld zoo getrapt geweest in zijn innerlijke gevoelens ?

Allaey's stond te Poperinghe aan het hoofd der rebellen die men «De Vlaamsche Keikoppen» noemde en die een maandblad «De Keikop» uitgaven. Zij vergaderden in 't diepste van een achterkamerke eener herberg om... niet verdraden te worden !

Allaey's heeft z'n Vlaamschgezindheid met de moedermelk ingezogen. Hij is flamingant van den huize uit. Zoo zijn doktersleven gevuld geweest is met wetenschappelijk werk — hij werkt o. m. aan

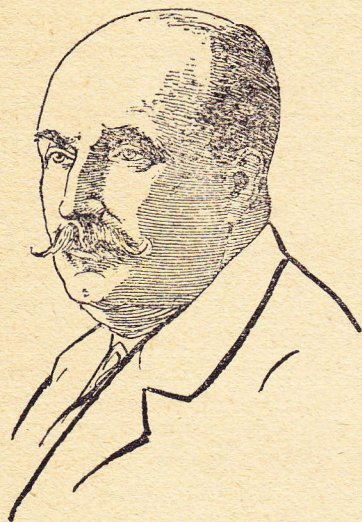
zes en dertig tijdschriften mede — toch bleef zijn innigste, zijn zielelied voor de Vlamingen.

Het door den Westvlaamschen Gouwraad bekroonde werk, waarvan ik hierboven sprak, schreef hij in de twee laatste jaren, na zijn zestien-achttienurigen daagschen arbeid. Het is een begin, voor de toekomst ligt er heel wat gereed tot roem van zijn volk in opstanding.

Toen ik daar dien herstelden toren van Woesten bekeek en al dat puin rondom mij, dacht ik aan mijn vriend, die zich tijdens den oorlog voor zijn land zooveel heeft opgeofferd en die door ontelbare gekwetsten, die hij met vaardige en liefdevolle hand weder tot normale menschen heeft gevormd, op de handen wordt gedragen.

Want weet dat Allaey's de eerste dokter was, die aan 't front onze soldaatjes verzorgde. Hij verbleef in vacantie te Nieupoort-Bad toen de oorlog uitbrak. Men wierp hem honderden gekwetsten op den hals. Geraak er maar door ! Dag en nacht was hij te been tot hij het een week volhield en toen als een lor moest gaan liggen.

— De wereld mag afbranden ! zei hij, maar ik ga slapen, ik ben op.

Dr. Allaey's

Hij begaf zich naar de stad, naar het huis van zijn broeder, ingenieur der waterwegen te Nieupoort en dien men met gansch zijn personeel naar... Londen had gezonden, legde zich te bed en sliep als een steen. Ondanks het verbod kwam men hem, te midden van den nacht, wekken. Brommend stond hij op en vroeg wat er aan de hand was.

— Kom spoedig, dokter, zei men hem, de aalmoezenier bloedt dood.

De dokter schoot zijn kleederen aan en liep, half bedwelmd nog, met den bode mede. Plots davert er een schot. Het eerste Duitsch kanon werd op Nieupoort-Bad afgevuurd en kwam in des dokters kamer terecht, vlak in 't bed, dat hij zooeven had verlaten, de muren scheurend en alles in gruis leggend wat zich in het huis en in den omtrek bevond, en 42 menschen doodend.

Wonderbare ontsnapping ! De dokter vond den aalmoezenier met dertig kogels in zijn lijf, een granaat had zijn lichaam doorzeefd. Een zijner voeten was als een teems. «Amputer» had men ginder bevolen. Maar, met het geduld van een Benediktijner, de liefde van een Samaritaan en de kunst van zijn hooge wetenschap heeft Allaey den gekwetste doorpeild met zijn lancetten, het gruwbare verwijderd, de splinters te voorschijn gehaald. Uit den doorboorden voet, pitste hij, op vijftien centimeter diepte, den lap eener kous ! Niets te amputeeren, had de dokter gezeid. Hij heeft den priester er door gehaald die thans gaande en staande is als U en ik, gezond als een blikske en den man zegenend die zich geen moeite, geen geduld spaarde om te redden wat nog menschelijker wijze te redden was.

En de dokter wist dat hij een patient behandelde wiens vader zijn familie veel leed berokkende. En dit te weten heeft zijn taak vol liefde gewijd. Edel mensch !

Gelukkig dat al het schoone dat hier vernield werd, niet voor ons volk verloren is. In 't boek van dezen kunstenaar zal het leven uit 't Westland te eeuwigen dage vastliggen en in zijn persoonlijke gesteltenis blijven leven.

*

* * *

Wij bezochten ook Poelcapelle, waar de ranke bronzen vogel, het monument opgericht ter nagedachtenis van Guynemer, overschaduwde ; verder naar West-Roosebeke dat uit zijn puin is herrezen en het woud van Houthulst, het Vrijbosch waar Bakelandt eens in huisde, het schoonste woud van Vlaanderen, maar nu kapot en vernield.

Raf, die den grooten oorlog als patrouilleur meêmaakte en ieder jaar zich met onweerstaanbare kracht naar het front, waar hij vier

lange jaren streed en leed, voelt aangetrokken, wijst ons links en rechts plaatsen aan waar een bijzonder feit voorviel ; o.m. Merckem waar, einde September 1918, de Belgen oprukten en de banen veegden die naar de bevrijding van ons Vaderland zouden voeren. Dit eenmaal zoo prachtig dorp herrijst weer uit zijn puin. Het uitgestrekte park van den baron echter zal niet zoo spoedig zijn oud karakter terugkrijgen. Boomen groeien traag. Desondanks is het mij een raadsel waarom men niet meer boomen plant. Ontelbaar zijn onze wegen die, zomertijds, vlak in de zonne liggen te blakeren en de schaduw van groene kruinen moeten derven. Iedere gemeente

Raf Van Os op wandel.

moest ieder jaar een veldfeest, ter eere van Gods lieve Natuur inrichten, waarop de jeugd boomen zou planten. Aldus zal men niet alleen bij de kinderen het schoonheidsgevoel opwekken, maar ook nog ons land verfraaien en den rijkdom der natie, telken jare, met millioenen doen toenemen. Wanneer, wanneer gaat ons volk toch eens met de vereischten van een nieuwen tijd mede ?

Raf brengt ons over den IJzer, in de loopgraaf des doods. Van die beruchte gang is nog weinig te zien. Hij wijst ons juist de plaats waar hij door den Duitschen dumdkogel in 't gelaat werd gekwetst. Op enkele plaatsen heuvelt het graf van een gesneuvelde, eenzaam, troosteloos, zonder bloemen. Het regent, de einders liggen grijs en zwaar over de vlakten, de lucht is gesloten, een grauwe mist verdoezelt het vlakke landschap. In den IJzer huppelt de regen in kringetjes ; ook de stroom ligt verlaten, verlaten in de diepte van zijn hooge groene barmen, het water stroomt snel. Buiten eenige in regenjassen gekleede Engelschen, die de Minoterie bezoeken, is er niemand in den omtrek. Huiverend loopen wij in de doodengang ; en voelen den weemoed van vergane dagen. Hoeveel schoon, jong bloed is hier vergoten ? Daarstraks stonden wij op een kerkhof en lazen : Tué face à l'ennemi, à Dixmude. Gesneuveld te Diksmuide ! Gesneuveld te Diksmuide ! als een lange litanie der dooden.

Dooden ! in de sompen liggen er nog, arme verlaten gravekens. Het is om te schreien.

En wat is het groote offer gauw vergeten en al dat vergoten bloed en die kostbare levens. Het wreede, lustige leven eischt zijn rechten, doodt de herinnering, de dooden gaan snel :

« Ze liggen lang begraven,
Vergeeten in den dood ! »

zingt E. Hiel.

En het is toepasselijk op onze dooden. De enkele jaren schijnen reeds eeuwen toe.

Het monumentale kruis, dat men opricht ter gedachtenis van onze helden, rijst reeds machtig naar den Hemel.

Als zaden liggen hun lijken in 't zand.

Hoop op de toekomst, o Vlaanderland !

Wij zijn nu op de baan naar Pervyse, waar Raf een palmenhouten Kristus vond, waarmede hij verscheidene weken op zijn kazak langs het front, rondliep. De regen kletst tegen de ruiten. Aan een viersprong blijven wij besluiteloos welken weg te kiezen. Er is geen wegwijzer. Is het links of is het rechts ? Wij vragen een voorbijganger den weg naar Pervyse. Waarschijnlijk humeurig om 't gemeene weder, mompelt hij iets en gaat zijns weegs.

Wij richten ons naar een man die op de stoep eener herberg, overkants de baan, naar den regen kijkt. Hij bezielt ons spottend en geeft geen antwoord. Vlak voor hem in 't veld, ligt een met geraniums versierd graf. De bloemen plekken als bloed. Een fietser nadert. Wij herhalen een derde maal onze vraag. Hij stapt van zijn fiets en wijst ons links af te draaien. De man aan de kroeg roept hem toe :

— Zegget hem niet !

Waarop de fietser zich snel omdraait en hem een « Botrik » toesnauwt, dat klinkt als een zweeps slag.

Wij danken en zijn weg. In het heropgebouwde Pervyse houden wij niet stil. Een half uur later zijn wij te Nieupoort, in een gasthof, en eten letterlijk alles op wat er nog te krijgen is.

Des avonds zaten wij op de Grootte Markt te Brugge, luisterend naar 't beiaardconcert dat Nauwelaerts gaf. Wij genoten van zijn kunst, maar onze gedachten zweefden tusschendoor verre weg en wij bleven triest. Wij kunnen van ons niet schudden de troosteloosheid van den verganen dag, het zicht van al de nieuwigheid die het heerlijke oude Vlaanderen heeft vervangen, den reuk die nog uit de aarde opstijgt als van bedorven bloed en het groote nawee van den vreeselijken oorlog, die alle menschelijk gevoel doodde.

Wij zitten stil en zwijgend. Raf's oogen zijn beneveld en kijken droomend naar den toren. Mon, de spotter, weet niets meer om ons op te monteren, Edouard slurpt met beetjes aan de heete koffie, maar Geo vertolkt met een vers van Van de Woëstynne wat wij voelen :

« De luchten hangen vol dagen,
de dagen hangen vol smart...
Ik zal te zwak zijn, om te dragen
wat mij de wereld tegen-sart ! »

En wanneer 't zilver beiert uit den svelten toren en de klokken zingen :

« Daar stijgen uit 't verleden,
De Kerlen, Klauwaarts op ».

hebben we lust om te huilen, hopeloos en wanhopig, als 't eenzame kind dat schreit om zijn doode moeder.

LODE OPDEBEEK

OP REIS IN VLAANDEREN

Menschen. Dieren. Steden. Dorpen. De Zee.

Pentteekeningen van Edmond Van Offel.

TWEEDE UITGAVE

L. OPDEBEEK .— UITGEVER — ANTWERPEN
1930

Inhoudstafel.

	Blz.
Van Brussel naar De Panne	5
Van De Panne naar Ieper	13
Ieper	19
In 't land van Brugge	28
Lisseweghe's toren	38
Knocke	40
Een plezierreisje met muziek	53
Naar Audenaerde	59
Naar Kortrijk en verder	73
Het herstelde Ieper	87
Langs de wegen	97
Een beroerde nacht	104
Varkenskermis	112
Panem et Circenses	126
Terug aan Zee	129
Huistoe	138